

21ste jaargang

nummer 10

oktober 1985

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

DAAD
EN
GEDACHTTE

+++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
+ Theo Maassen +
+++++

name/doneg ab noe h/weg noag-o
b/ndarub/edre ag/ na:thas ab noe

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS
DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDRAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad
Postgiro 307695

ZUID - A F R I K A : E E N P O L I T I E K E R E V O L U T I E

O M E E N S O C I A L E T E V O O R K O M E N

Dat de ontwikkelingen in Zuid-Afrika voor een eens per maand verschijnend blad als dit te snel gaan om ze op de voet te kunnen volgen, is nauwelijks een probleem. Dat de machthebbers daar de ontwikkelingen nauwelijks bij kunnen houden is voor hen wel bedenkelijk. Alleen het aantal zwarten dat de politie vermoordt lijkt tamelijk nauwkeurig bij te houden: sinds vorig jaar september het verzet massale vormen begon aan te nemen zijn er ongeveer 700 mensen gedood. Het doorgaan met doodschieten van mensen en het turven van de aantallen lijkt een van de weinige blijvende beleidslijnen te zijn van de Zuid-Afrikaanse regering. Of bedriegt ook hier de schijn? Heeft de regering Botha wel degelijk een bepaald beleid? Voor een aanzienlijk deel heeft zij dat volgens ons inderdaad.

De apartheid heeft zichzelf overleefd, is ten dode opgeschreven. Het gaat er voor de machthebbers in dat land evenwel om te voorkomen dat de zwarte arbeiders al te veel zeggenschap krijgen, dat de politieke omwenteling gevolgd wordt door een sociale. Het gaat in Zuid-Afrika niet in de eerste plaats om een onderdrukking van zwarten door blanken zonder meer, nee, Zuid-Afrika is een burgerlijke samenleving waarin het zwarte proletariaat op politiek terrein nog niet geëmancipeerd is, nog geen politieke rechten heeft. En in zoverre verschilt Zuid-Afrika heel sterk van 'derde-wereld-landen' waar in revoluties juist een burgerlijke samenleving tot stand wordt gebracht. In Zuid-Afrika is die revolutie nog niet voltooid. Nu zou het misschien nog wel betrekkelijk gemakkelijk zijn om de zwarte arbeiders een vorm van politieke inspraak te geven, maar omdat hun dat zolang ontzegd is, is dat op dit moment niet voldoende meer. De zwarte arbeiders streven in feite naar meer, zoals in de tegenwoordige tijd in alle ontwikkelde kapitalistische landen waar arbeiders zich in grote getale werzeten en zij tendentieel de grenzen van de samenleving overschrijden.

Met andere woorden, in Zuid-Afrika bestaat inderdaad een volledig achterhaald model van politieke onderdrukking: in een moderne burgerlijke samenleving heerst de burgerlijke democratie. Het bestaande systeem levert voor de zwarte arbeiders zoveel ellende op dat zij zich verzetten en zich niet meer laten intimideren door het gebruikelijke geweld. Door dit niet

aflatende verzet zijn Botha en de zijnen gedwongen concessies te doen. Zij moeten echter rekening houden met een 'rechtervleugel' onder de blanke machthebbers die van geen wijken wil weten. Kortom, de politieke emancipatie van de zwarte arbeiders zal in een konstante strijd in het Zuid-Afrikaanse krachtenveld tot stand komen.

Deze ontwikkeling, die als gezegd al enige tijd aan de gang is, wordt doorkruist door een zeer belangrijke complicatie: de tijd van de politieke emancipatie van de arbeiders is voorbij. Dat hoorde bij een zich ontwikkelend kapitalisme dat de arbeidersklasse nog wat te bieden had. Politieke concessies hebben nu geen reële inhoud meer, kunnen misschien voor korte tijd tevreden stellen, maar wanneer arbeiders nu strijden komen ze vrijwel direkt met de samenleving als zodanig in konflikt. De Britse mijnwerkersstaking van 1984/85 heeft dat nog eens nadrukkelijk aangetoond. Die tendenzen bestaan ook in Zuid-Afrika, zoals overduidelijk blijkt uit de reacties van de mijnondernemingen tijdens de laatste mijnstaking. Zeer veel ondernemers, en met name de hele grote, realiseren zich dat de arbeiders bij het politieke proces betrokken moeten worden en dat dat snel moet gebeuren voordat het te laat is. Oftewel voordat de arbeiders daar geen genoeg meer mee nemen. Die ondernemers vinden dat de regering-Botha teveel rekening houdt met de 'rechtrevleugel'. Zij onderhandelen met het ANC over een versnelde politieke emancipatie van de achterban van het ANC, maar treden keihard op tegen die achterban bij een staking op dit moment. De ondernemers willen niet dat de zwarte arbeiders hun kracht als klasse gebruiken voor eigen doeleinden die buiten de huidige samenleving liggen.

Hoe zal het ANC, de verboden bevrijdingsbeweging, zich opstellen? Zij atreeft naar volledige opheffing van de apartheid en is tot nu toe geen erkende gesprekspartner geweest voor de regering. Waarschijnlijk zijn de gesprekken die het ANC heeft gevoerd met ondernemersvertegenwoordigers in Zambia midden september nuttige wegbereiders geweest om deze organisatie meer akseptabel te maken. Hoe ver de standpunten van het ANC en de regering-Botha ook uit elkaar lijken te liggen, zowel de bevrijdingsbeweging als de regering blijven binnen de grenzen van de burgerlijke maatschappij. Of blanken van het soort zoals Botha zich zullen kunnen handhaven in Zuid-Afrika na afschaffing van de apartheid valt nu nog niet te zeggen. Dat zal vooral afhangen van de strijd die de bevolking in de zwarte woonwijken nu nog dagelijks voert. Zeker is wel dat, gezien de verhoudingen in de wereld, op dit moment een sociale revolutie nog niet op de dagorde staat. Voordat de politieke omwenteling voltooid zal zijn zal er ook nog veel zwart bloed vloeien.

=====

E E N L I B E R A L E K I J K O P D E N I E U W E L E I D E R

V A N N E D E R L A N D S G R O O T S T E V A K C E N T R A L E

Dezer dagen is Wim Kok afgetreden als voorzitter van de FNV en opgevolgd door Hans Pont, de vroegere vice-voorzitter van de ambtenarenbond Abva/Kabo. Ter gelegenheid daarvan heeft het liberale dagblad *NRC/Handelsblad* de

nieuwe leider van Nederlands grootste vakcentrale bij zijn lezers geïntroduceerd en eraan herinnerd dat hij 'een uitstekende bruggenbouwer' wordt genoemd. Hoe men dat moet verstaan wordt in het desbetreffende hoofdartikel niet nader toegelicht. Gezien het feit, dat Pont nog niet zo lang geleden de klassenstrijd als iets van een verleden tijd heeft genoemd, kunnen we de 'bruggenbouw' die zijn specialiteit zou zijn, alleen maar zo opvatten, dat hij een brug wil slaan tussen de twee voornaamste klassen die in deze maatschappij tegenover elkaar staan.

Ongetwijfeld heeft de liberale krant dezelfde opvatting en het is zeker dat zij daarom in het bewuste artikel heeft gezegd, dat Pont deze eigenschap en andere 'goed zal kunnen gebruiken'. Immers, zo wordt daar bevestigd, "de vakbeweging... moet aan de ene kant zien vast te houden aan de solidariteit (met de werkenden) die haar bestaansgrond is", maar "aan de andere kant moet zij ruimte scheppen voor differentiatie en decentralisatie in het overleg over arbeidsvoorwaarden."

Anders gezegd: de vakbeweging moet de schijn ophouden dat zij het arbeidersbelang in alle opzichten dient en zij moet tegelijkertijd het belang van het bedrijfsleven, dat wil zeggen van het kapitalistische ondernemersdom behartigen. Nog weer anders geformuleerd: de vakbeweging moet het onverzoenlijke zien te verzoenen, zij moet trachten een brug te slaan tussen wat niet te verenigen valt.

Het is stellig geen toeval dat het hoofdartikel waarvan wij spreken eindigt met de vaststelling, dat van Hans Pont 'stuurmanskunst' wordt verlangd. Hij mag niet te veel naar links en niet te veel naar rechts sturen. Dat is natuurlijk gemakkelijk gezegd. De vraag is alleen maar, waarheen de krachtige stroom van de maatschappelijke ontwikkeling hem zal voeren en of hij en zijn achterban op hetzelfde punt zullen uitkomen.

=====

E E N A M E R I K A A N S B E U R S B L A D O V E R E E N

A M E R I K A A N S E V A K B O N D S L E I D E R

Het Amerikaanse beursblad *Wall Street Journal* 1) dat te vergelijken is met *Het Financiële Dagblad* in Nederland, heeft enige tijd geleden een geschreven portret gepubliceerd van Lynn Williams, de president van de vakbond van staalarbeiders in de Verenigde Staten. De direkte aanleiding daartoe vormde een korte tijd tevoren uitgebroken staking bij de Wheeling-Pittsburgh Steel Corporation, die een loonsverlaging van 18% had doorgevoerd. Het was, zo blijkt uit hetgeen het beursblad mededeelde, de belangrijkste staking in de Amerikaanse staalindustrie sedert 1959 en er waren 8.200 arbeiders bij betrokken. Voor het overige echter bevat het bedoelde artikel over het verloop van het konflikt zo goed als niets. De schijnwerper wordt gericht op de leider van de vakbond, die de staking heeft uitgeroepen en

1) In Wall Street in New York bevindt zich de beurs.

die - zo kunnen we tussen de regels door lezen - de staking moest uitroepen wilde hij zijn geloofwaardigheid voor de achterban bewaren.

Het stuk is interessant, omdat het een helder licht werpt op de positie van de vakbeweging in Amerika, op de problemen waarmee die worstelt en op het type bureaurokraten dat er aan de top daarvan staat.

Lynn Williams, dat wordt de lezer wel duidelijk, heeft niets gemeen met de oude, beruchte vakbondsleider Samuel Gompers, die zich van arbeider in de kledingindustrie tot de machtigste vakbondsman in de VS en tot een van de beste vrienden van het Amerikaanse kapitalisme opwerkte. Wijlen Samuel Gompers, zo langzamerhand een schim uit het verleden, sprak onverholen de taal van de klasseverzoening en kon zich die taal veroorloven niet alleen doordat hij haar sprak met het aksent van de New Yorkse achterbuurten, maar ook vanwege z'n langzamerhand verkregen en zorgvuldig opgepoetsede populariteit.

Lynn Williams is een vakbondsleider van een geheel ander type. Hij is een intellectueel en een levend bewijs ervoor dat in het moderne en sterk veranderde kapitalisme de functie van de vakbeweging heel anders is dan in het verleden. Lynn Williams, zo weet *Wall Street Journal* te melden, volgde een universitaire opleiding. Hij studeerde aan de McMaster universiteit in Hamilton in de Canadese provincie Ontario. Een woordvoerder van een Amerikaanse investeringsbank heeft verklaard, dat hij 'tot een nieuwe generatie van arbeidersleiders' behoort en 't beursblad verzuimde niet aan z'n daarvoor altijd hoogst gevoelige lezers mee te delen dat hij 'met zachte stem' spreekt (lees: géén demagogische schreeuwer is) en altijd in een keurig grijs en wat ouderwets kostuum steekt (lees: tot dezelfde soort behoort als de managers).

Het blad voegde daar nog aan toe, dat de heer Williams een zéér ontwikkeld iemand is, die in internationaal gezelschap over economische problemen mee kan praten (lees: geen 'radikale' theorieën verkondigt). Hij lijkt, zo eindigt de desbetreffende passage, meer op een staf lid van de een of andere onderneming of op een universiteitsprofessor, dan op een vakbondsleider. Hier nu echter begaat het beursblad een vergissing. Want uit heel het verdere artikel blijkt, dat de heer Williams naast de door het lijfblad van de financiële wereld zo hemelhoog geprezen kwaliteiten, ook nog andere bezit.

Lynn Williams, zo laat de beurskrant duidelijk doorschemeren, is alerminst blij met 't staalkonflikt waarmee hij is gekonfronteerd. Maar anders dan Gompers, is Williams desondanks allesbehalve gespeend van een vastberaden strijdbaarheid. Het beursblad citeert uitspraken van hem, gedaan op diverse tijdstippen van zijn carrière, die onwillekeurig doen denken aan sommige uitspraken van de Britse mijnwerkersleider Arthur Scargill. Niettemin hebben de Amerikaanse Canadees en de Brit nauwelijks iets met elkaar gemeen en is het beeld dat van de een in de media wordt geschilderd volmaakt anders dan het beeld van de ander.

Over Lynn Williams laat de stafredakteur van *Wall Street Journal* nergens ook maar één onwelwillend woord horen. Hij wijdt weliswaar uitvoerig uit over diens 'strijdbaarheid', maar hij vermeldt ook zijn bekwaamheid in het manipuleren van arbeiders en zijn bereidheid tot wat ginds evenals in Nederland het 'inleveren' wordt genoemd.

De konklusie die zich opdringt ligt voor de hand: de strijdbaarheid van Lynn Williams is bestemd om de achterban aan de bond te binden, zijn gesoigneerd voorkomen en zijn intellectuele ontwikkeling maken hem tot een

voor de ondernemers akseptabele figuur aan de onderhandelingstafel en de combinatie van deze twee dingen brengt met zich mee, dat hij - en het blad wijst daar dan ook op - concessies kan doen die hij door de vakbondsleden kan doen aanvaarden.

De beurskrant noemt dat terecht belangrijke dingen in 'n tijd van economische crisis (belangrijke dingen door de kapitalistenklasse uiteraard). Of ze voldoende zijn om de jongste staalstaking in voor het ondernemerdom goede banen te leiden, is een vraag die het beursblad zich ook stelt. Bij zijn pogingen om een kompromis tot stand te brengen, zo zegt het blad, zou het wel eens kunnen gebeuren, dat de staalarbeiders hem laten vallen. Van de vele ware dingen die in het artikel worden gezegd, zijn deze woorden misschien nog dichter bij de waarheid dan welke andere ook.

=====

DE WEGEN VAN HET ZELFBESTUUR

Soms lezen we rare blaadjes, en de *Review of International Affairs* is er daar één van (probeer zulke tijdschriften maar eens niet te lezen, als je van de hoofdredakteur behalve een uitstekende brandewijn ook een gratis abonnement geschonken krijgt). Deze *Review of International Affairs* nu is een Joegoslavische uitgave, die is gewijd aan de internationale politiek maar soms ook - vanuit het regeringsstandpunt - de binnenlandse toestand in Joegoslavië bespreekt. Zo was in het nummer van begin juli een artikel opgenomen over de geschiedenis van het Joegoslavische 'arbeiderszelfbestuur', van de hand van niemand minder dan Lazar Djodjić, de voorzitter van de Confederatie van vakbonden van Joegoslavië. In dit artikel, 'De wegen van het zelfbestuur', wil Djodjić gedenken, dat 35 jaar geleden 'de economische ondernemingen in dit land ter besturing aan de arbeiders werden overhandigd'.

Uit de aard van de zaak én van z'n functie beziet Djodjić de geschiedenis van het 'arbeiderszelfbestuur' vanuit idealistisch standpunt. Hij schetst, hoe 'de wegen van het zelfbestuur' al in de vorige eeuw werden gewezen door socialistische denkers, door de revolutionairen van de Parijse Commune en door Lenins (sic) fabriekscomité's en sovjets'. Als men zó denkt is het niet moeilijk om ook al in het Servië van de vorige eeuw voorlopers voor dit Joegoslavische 'arbeiderszelfbestuur' te vinden, en dit doet Djodjić dan ook prompt. Maar deze truc is niet onbekend, en geen ander dan de bolsjewistische historicus Max Beer heeft geschreven, dat men op deze manier al die historische personages tot kommunist verklaren kan die ooit de maaltijden gemeenschappelijk hebben willen nuttigen. Blijkbaar voelt ook Djodjić ideologische nattigheid, want hij haast zich te verkondigen dat het 'overhandigen van de ondernemingen aan de arbeiders' niet het resultaat was van de inspanningen van de Communistische Partij in die richting, noch van een 'experiment' of een 'idealistisch projekt', maar dat de *Wet op de Arbeidersraden* van 1950 slechts de kroon was op een maatschappelijk proces dat begon in de bevrijdingsoorlog van 1940-1945.

Dit laatste is inderdaad de waarheid, zij het dan dat van de rechtlijnige ontwikkeling van bevrijdingsstrijd tot 'arbeiderszelfbestuur', die

Djodjić suggereert, geen sprake is. Hij verzwijgt, dat tussen 1945 en het konflikt van de Joegoslavische partijleiding met de Sovjet-Unie in 1948 alle aanzetten tot een werkelijk zelfbestuur van de arbeiders door Tito en diens hofhouding in de kiem werden gesmoord. Pas toen de partizanenleiders van weleer in hun twist met Stalin van de steun van de bevolking verzekerd moesten zijn, gingen zij tot een zekere liberalisering van hun straffe staatskapitalisme over. Vanzelfsprekend ging echter deze liberalisering nooit zo ver, dat de arbeidersraden in de ondernemingen werkelijk greep op de gebeurtenissen kregen. Want waar de staat in Joegoslavië sinds 1953 een stap terug deed en zich deels terugtrok uit de organisatie van het economische leven, daar kwamen andere belangengroepen naar voren zoals managers van fabrieken, banken en handelsorganen, plaatselijke bestuurders, vertegenwoordigers van vrije beroepen en kleine partikuliere ondernemers. Wie er ook profiteerde van de verminderde staatsinmenging, niet de arbeidersraden.

Lazar Djodjić noemt verschillende tegenstanders van het 'arbeiderszelfbestuur', die in zijn visie de ontplooiing daarvan in de loop van de tijd hebben proberen af te remmen. Nu eens zijn dat volgens hem 'centralistische en bureaucratische krachten' (hij bedoelt de in 1966 afgezette Ranković), dan weer 'pseudo-liberale en nationalistische krachten', die in 1971 na de herleving van het Kroatische nationalisme de domper kregen opgezet. Tussen deze klippen door is volgens Djodjić het 'arbeiderszelfbestuur' gelaveerd naar het hoogtepunt van zijn ontwikkeling: de Grondwet en de *Wet op de Geassocieerde Arbeid* van 1974. De voorzitter van de Joegoslavische vakcentrale laat zich op deze wijze zien als een trouw aanhanger van de officiële lijn: hij distancieert zich van 'rechts', hij distancieert zich van 'links' en prijst vervolgens een wettekst de hemel in. Het is moeilijk om dan nog met officiële instanties in konflikt te raken.

Het leven stelt echter vaak problemen aan de orde, die met een greep naar de partijdokumenten niet uit de wereld te helpen zijn. Ook iemand als Djodjić moet dan eieren voor zijn geld kiezen. Nu is echter het probleem, dat de huidige ontwikkeling in de Joegoslavische politiek er een is van polarisatie. Aan de ene kant staan diegenen in het staatsapparaat, die van mening zijn dan een verdere verslapping van de greep van de overheid op de economie onaanvaardbaar is, omdat dan de partij van haar meest wezenlijke machtsmiddelen zou worden beroofd. Dezen willen terug naar een centrale besturing van de economie en zijn desnoods voorstander van hard ingrijpen. Aan de andere kant staan de zogeheten liberalen. Zij stellen vast, dat een centraal geleide economie nooit die mate van effectiviteit en produktiviteit kan bereiken die nodig is om te kunnen concurreren op de wereldmarkt. Alleen marktverhoudingen kunnen ervoor zorgen, dat de Joegoslavische ondernemingen naar westerse normen gaan streven, en marktverhoudingen moeten dus ook in Joegoslavië worden ingevoerd, desnoods ten koste van de partij en van de lokale overheden. Als gevolg van de druk, uitgeoefend door de economische crisis en door de schuldeisers van het Internationale Monetair Fonds, verscherpen zich de verhoudingen; beide partijen groeien toe naar een konfrontatie.

De Joegoslavische vakbeweging kiest voor een ontwikkeling die wegleidt van het oude staatskapitalisme. Aan het stuk van Djodjić is dat te merken. Hij stelt voorop, dat 'een wezenlijk vereiste voor de verdere uitgroei van het systeem van socialistisch zelfbestuur is de vergroting van de materiële basis van de maatschappij'. Er moet, kortom, meer worden ge-

produceerd. Dit nu kan volgens Djodjić gebeuren als met 'andere belangen dan de belangen van het zelfbestuur' korte metten wordt gemaakt, met name voor wat betreft het vasthouden van arbeidskrachten en hulpbronnen door voornoemde 'belangen' (Djodjić heeft hier vooral de kongsi's van directeuren en lokale partijbazen op het oog, die eigen belangen voortrekken ook als dit economisch gezien onvoordelig is). Djodjić konstateert ook, dat het najagen van lokale of privé-belangen een versterkte staatsinmenging dreigt uit te lokken, juist via de betrokkenheid van de plaatselijke autoriteiten. Met het oog op de veel voorkomende praktijk, dat geschoolde arbeiders uit andere republieken van Joegoslavië uit openstaande banen worden geweerd omdat 'eigen' arbeiders, desnoods ongeschoold, worden voortgetrokken 1), bepleit Djodjić in wezen een vrije arbeidsmarkt over heel Joegoslavië, die door de organen van het 'zelfbestuur' op zijn werking moet worden gecontroleerd. Op dit punt interpreteert de Confederatie van Vakcentrales de belangen van het 'arbeiderszelfbestuur' sterk in de richting van de marktgerichte stroming.

Aan de andere kant weet Djodjić echter terdege, dat bij dit verfoeide najagen van zuiver plaatselijke belangen ook menige 'arbeidersraad' betrokken is. Hier vergt de ideologische zuiverheid, dat niet wordt gesproken van belangen die vreemd zijn aan het 'arbeiderszelfbestuur', maar van 'zwakheden' en 'tekortkomingen' in de besluitvorming van de arbeidersraden zelf. Besluiten van de organen van zelfbestuur, zo schrijft Djodjić, worden vaak genomen 'met het oog op de krachtsverhoudingen van het ogenblik en dikwijls zonder te letten op de belangen en de behoeften van de arbeiders'. Maar hoe kan het dan dat arbeidersorganen besluiten nemen die niet stroken met hun eigen belangen? Djodjić durft deze vraag niet rechtstreeks te beantwoorden met het klassieke argument, dat kleine groepen arbeiders het algemene belang van *alle* arbeiders verwaarlozen. Hij weet dat hij dan de partij van het staatskapitalisme in de kaart speelt. Dus schrijft hij: 'wat we het allereerst moeten doen is, al datgene ontluisteren wat vaak aan ons als het algemeen belang wordt opgedrongen, maar in werkelijkheid een vorm is van vermomd staatscentralisme. Op dezelfde manier moeten we ook vraagtekens plaatsen bij zekere eisen die worden gesteld door afzonderlijke arbeidersraden, eisen die afwijken van de ware belangen van de Joegoslavische arbeidersklasse'. We weten nu dus, dat de 'ware belangen' van de Joegoslavische arbeidersklasse volgens Djodjić niet liggen in het staatscentralisme. Maar waarin liggen ze dan wel? Wederom luidt het antwoord: in de vrije arbeidsmarkt, in de vrijheid van de arbeidskracht, kortom, in datgene wat al door Marx is gedefinieerd als de basisvoorwaarde voor de ontplooiing van het klassieke kapitalisme. Naar verhoging van de produktiviteit. Meer ruimte voor de economische wetten. Deelname aan de internationale markt. Weg met de beslotenheid van delen van de Joegoslavische markt. Weg met de streekbelangen, zo roept Djodjić met zijn regering in koor. En als de arbeiders in hun organen voor 'zelfbestuur' niet willen inzien wat hun ware belangen zijn, dan is het eerste wat nodig is een verhoogde poli-

1) In de meest ontwikkelde republiek van Joegoslavië, Slovenië, gaat dit zelfs zo ver dat bijvoorbeeld Bosnische of Macedonische arbeiders (laat staan de Albanese uit de Servische deelrepubliek Kosovo) er zonder blikken of blozen tot 'gastarbeider' verklaard worden.

tiek-opvoedkundige aktiviteit van de kant van de Joegoslavische Bond van Kommunisten teneinde hen daarop te wijzen. Was in vroeger dagen de agitatie van de bolsjewieken er altijd op gericht om de arbeiders de zegeningen van het staatskapitalisme te doen inzien, nu pleit althans de Joegoslavische vakcentrale ervoor om met 't hele gewicht van het staatspropaganda-apparaat de provinciale Servische, Kroatische, Bosnische enz. arbeiders te drukken in de pasvorm van de vrije wereldmarkt. Van dialektiek zijn deze heren van de vakorganisaties waarlijk niet gespeend. De wegen van het 'arbeiderszelfbestuur' zijn ondoorgrondelijk.

=====

B E L E E F T H E T N E O - K O N F U C I A N I S M E E E N₁

W E D E R G E B O O R T E I N C H I N A ?

"De dagen van aanbidding van Konfucius zijn voorbij, maar ook de dagen van blinde verwerping. Het is de hoogste tijd dat wij de feodale restanten verwerpen en de democratische essentie van het konfucianisme assimileren."

Zhang Dainian

president van het Nationale Instituut
voor Konfucianistische Studies.

Sinds de tweede helft van de jaren '70, om precies te zijn: gelijktijdig met de stijgende invloed van Deng Xiaoping, is er in China sprake van een soort van eerherstel voor de oude wijze Konfucius, die in de nadagen van de zogenaamde 'kulturele revolutie' werd verguisd. Nu wij inmiddels in het midden van de jaren '80 leven wordt deze Konfucius - zij het met enig voorbehoud - steeds luider geprezen als onderrichter van 't volk, als humanistisch filosoof en als voorvechter van juiste hiërarchische maatschappijen en familieverhoudingen, van matiging, redelijkheid, menslievendheid, harmonie en overeenstemming in de intermenselijke verhoudingen. Heeft, aldus vroeg onlangs een Nederlands China-deskundige, het konfucianisme nog een toekomst? 1).

Het antwoord op deze vraag, menen wij, moet zowel nee als ja luiden. Géén toekomst zien wij voor de leer van Konfucius voor zover deze de betrekkingen die er tussen de mensen in de oer-maatschappij bestonden als ideaal beschouwde en in de toekomst projekteerde. Niet voor niets heeft in augustus j.l. de president van het zojuist genoemde instituut dat tot taak heeft gekregen de erfenis van Konfucius wetenschappelijk te onderzoeken, de woorden gesproken die wij hierboven hebben geciteerd. We laten in het midden of er bij Konfucius 'feodale resten' kunnen worden aangetroffen dan wel resten die minder met het feodalisme dan wel met een daaraan voorafgaand produktiestelsel verband houden. Wat in elk geval uit de woorden van

1) Willem van Kemenade in *NRC/Handelsblad* van 14 september '85.

Zhang Dainian duidelijk blijkt is, dat er aan het konfucianisme verschillende kanten zitten. Voor zover het konfucianisme in het huidige China een soort van wedergeboorte beleeft, is niet de wedergeboorte van het klassieke konfucianisme, maar van iets wat men neo-konfucianisme zou kunnen noemen.

De oorzaken die tot deze 'wedergeboorte' hebben geleid of bezig zijn te leiden, zijn ons inziens gemakkelijk aan te geven. Wij beschouwen het 'neo-konfucianisme' als een reactie op de gangbare opvattingen tijdens de felle, jarenlang woedende strijd tussen de traditionele partijburocratie en de nieuwe managersklasse. Wij zien het als een reactie daarop op soortgelijke wijze als het 'klassieke konfucianisme' (d.w.z. de oorspronkelijke theorie van Konfucius) een reactie was op de felle maatschappelijke strijd van zijn dagen.

De tijd waarin Konfucius leefde was even chaotisch als de jaren tussen 1967 en 1977 in China waren. Zeker, de tijd waarin het konfucianisme ontstond was er een van verbitterde klassenstrijd. De jaren na '67 daarentegen gaven niet een strijd tussen twee klassen maar tussen een nieuwe klasse en een partij te zien, een partij 'oude stijl' wel te verstaan. Maar dat allesbehalve te verwaarlozen verschil verklaart volgens ons nu net precies het verschil tussen het oude en het nieuwe konfucianisme.

Naarmate het burgerlijk karakter van de Chinese revolutie sterker op de voorgrond treedt, naarmate de kapitalistische wezenstrekken van de Chinese samenleving hoe langer hoe duidelijker worden, is die Konfucius wiens leer de maatschappelijke verhoudingen van duizenden jaren terug weerspiegelt uiteraard hoe langer hoe minder bruikbaar. Maar doordat de huidige tijd van Deng Xiaoping bepaalde parallellen vertoont met de tijd van Konfucius - die eveneens door maatschappelijke veranderingen gekenmerkt werd - zijn er bepaalde elementen in het konfucianisme die de theoretici van de nieuwe managersklasse buitengewoon sterk aanspreken. Of dat iets blijvends zal zijn moet worden afgewacht. Dat hangt ons inziens af van de snelheid waarmee de modern-kapitalistische ontwikkeling in China voortschrijdt enerzijds, van de betekenis van was Zhang Dainian 'het democratische wezen' van het konfucianisme heeft genoemd, anderzijds. Maar wat er momenteel op het terrein van de geest in China aan de hand is bewijst voor de zoveelste keer hoe sterk de geest bepaald wordt door het maatschappelijk zijn.

=====

N I C A R A G U A I S N I E T H E T V O O R L A N D V A N D E P R O L E T A R I S C H E R E V O L U T I E

In augustus j.l. heeft een uit vooraanstaande Amsterdammers samengestelde delegatie een bezoek gebracht aan Nicaragua. In die delegatie zaten raadsleden, vertegenwoordigers van de gemeentelijke universiteit, vertegenwoordigers van de vakbeweging, leden van de Werkgroep Basisbeweging Amsterdam-Managua en leden van het Nicaragua-komitee. Eén was Herma Pleij, die voor de VVD in de Amsterdamse gemeenteraad zit. Op de *Open Forum*-pagina van *De Volkskrant* heeft zij verslag gedaan van haar ervaringen 1). In een uiterst

korte inleiding bij haar indrukken stelt de *Open Forum*-redactie vast, dat 'voor velen (van de delegatie) Nicaragua is, wat Cuba in de jaren zestig was: het voorland van de revolutie'. Zij voegt daaraan toe, dat 'dit niet geldt voor Herma Pleij'. Wat de redactie in kwestie opmerkt omtrent vele delegatieleden is in niet mindere mate van toepassing op tal van anderen. We hebben het meermalen gekonstateerd (en we willen het hier nog eens herhalen): de kritiekloze en door weinig kennis van zaken uitmuntende bewondering, die men aanvankelijk voor het bolsjewistische Rusland, vervolgens voor China, daarna voor Cuba, toen voor Vietnam en tenslotte voor Portugal koesterde, richt zich thans op het genoemde kleine land in Midden-Amerika. Wij delen deze bewondering allerminst. Wij beschouwen - het is nodig dat nadrukkelijk op te merken - de Sandinistische revolutie die een einde maakte aan de diktatuur van Somoza als een belangrijke stap voorwaarts en als een positieve ontwikkeling. Maar het is een stap van soortgelijke betekenis als de grote Franse revolutie van 1789, een ontwikkeling niet in de richting van de een of andere vorm van 'socialisme', maar in de richting van het moderne kapitalisme. De, naar onze mening objektieve en allerminst anti-Sandinistische bijdrage van mevrouw Pleij laat daaromtrent geen enkele twijfel.

Zij acht de verworvenheden van zes jaar Sandinisme 'de moeite waard'. Als zij aangeeft waarom, dan heet het: "het analphabetisme wordt bestreden, de onderwijsmogelijkheden zijn uitgebreid, er is een aanzet tot speciaal onderwijs voor gehandicapten, de gezondheidszorg is gratis, 30 duizend boeren hebben nieuwe landbouwgrond gekregen in coöperatief of eigen bezit, en er is grotere gelijkheid tussen de sociale klassen, meer mensen doen actief mee aan het maatschappelijk leven, vrouwen hebben een belangrijker rol in de samenleving gerkegen en het machismo is minder geworden" 2).

Aangezien de eerste indruk van mevrouw Pleij deze was, dat er in Nicaragua 'armoede' heerst en dat er 'een ongelooflijk groot verschil tussen de armen en de middenklasse' bestaat, 'om over de rijken maar te zwijgen', kan 'de grotere gelijkheid' waarvan zij verderop in haar bijdrage spreekt, alleen maar worden verstaan als een grotere gelijkheid voor d e w e t . Dat nu, gevoegd bij de landwinst van de boeren en de overige door haar genoemde verworvenheden van de omwenteling, is een onmiskenbaar teken van het soort revolutie dat zich in Nicaragua heeft voltrokken. Het feodale of semi-feodale systeem van Somoza is weggevaagd door een b u r g e r l i j k e omwenteling.

Natuurlijk vormt de kapitalistische produktiewijze die van een dergelijke omwenteling het produkt is, de v o o r w a a r d e voor een socialistische maatschappijvorm en voor de arbeidersrevolutie. Maar dat wil allerminst zeggen, dat die revolutie en die samenleving nu in Nicaragua al aan de orde zijn.

Uit het verslag van Herma Pleij blijkt zonneklaar, dat de Nicaraguaanse samenleving nog een lange weg zal moeten afleggen eer zij het niveau zal hebben bereikt, waarop er sprake is van een modern proletariaat. Wie daar de ogen voor sluit geeft zich over aan illusies of wel ziet voorbij aan het typische karakter van werkelijk proletarische strijd.

1) *De Volkskrant* van 14 sept. 1985.

2) Machismo = hanig mannengedrag.

CRIMINELE VAKBONDSBAAS IN DE V.S. HEEFT

NAUWE BANDEN MET DE REGERING

Zo'n kleine dertig jaar geleden, in 1957, benoemde de Amerikaanse Senaat een commissie die een onderzoek moest instellen naar de criminele praktijken van sommige vakbonden, in 't bijzonder die van de vakbond van de Teamsters oftewel de transportarbeiders. Adviseur van die commissie was Robert F. Kennedy, een jongere broer van de latere president. Het onderzoek nam 2½ jaar in beslag. Toen sprak de commissie een vernietigend oordeel uit over de man die op dat tijdstip president van de Teamsters was: te weten Jimmy Hoffa.

"Indien", aldus het rapport van de commissie, "aan Hoffa geen halt wordt toegeroepen, zal hij de bonafide arbeidersbeweging in de Verenigde Staten kapot maken en dan zal, gezien de economische macht die de Teamsters nu eenmaal hebben, de onderwereld de gelegenheid krijgen een stempel op het Amerikaanse leven te drukken."

Robert Kennedy verduidelijkte: "Ik houd Hoffa voor een buitengewoon kwade geest in de Verenigde Staten en daar moet iets tegen gedaan worden." Sindsdien is er aan de overkant van de Atlantische oceaan wel het een en ander veranderd, niet echter bij de Teamsters.

Destijds werd Hoffa, nog voor hij op 4 oktober '57 tot president van de Teamsters werd gekozen, door het *Federal Bureau of Investigation (FBI)*, gearresteerd en van omkoperij beschuldigd. Daarna werden er diverse rechtszaken tegen hem aanhangig gemaakt. Na alles wat er door de commissie en voor rechtbanken boven water werd gebracht, zette president Eisenhower op 14 september 1959 ter bekrachtiging zijn handtekening onder een wet, die op een hervorming van de vakbeweging mikte....

Hoffa is al lang geen president van de Teamsters meer. Volgens een officiële lezing is hij jaren geleden bij een vliegtuigongeluk om het leven gekomen, maar zijn stoffelijk overschot is, vreemd genoeg, nooit gevonden. President van de Teamsters is al geruime tijd Jackie Presser, Vijf jaar geleden werd - ditmaal voor het speciale 'bureau voor afpersing en chantage binnen de vakbonden' - naar zijn eventuele criminele activiteiten eveneens een onderzoek ingesteld.

Anders dan destijds in het geval-Hoffa is Presser niet door het FBI gearresteerd. Weliswaar zou hij eind juli j.l. dan eindelijk in staat van beschuldiging worden gesteld, maar juist op dat moment werd het justitiële onderzoek tegen hem gestaakt. Het FBI kwam niet tegen hem in actie en wel omdat Presser in het diepste geheim voor dat FBI als 'verklikker' werkte en ook omdat Presser buitengewoon goede en vriendschappelijke betrekkingen onderhield met de regering-Reagan.

Dat Jackie Presser - evenals Jimmy Hoffa en diens voorganger Beck - kontakten heeft met de georganiseerde misdaad is bekend aan alle juridische instellingen in de Verenigde Staten. Maar dat soort kontakten heeft de politie eveneens. In de loop van dertig jaar zijn, de door Eisenhower ondertekende wet ten spijt, niet de praktijken van de Teamsters minder crimineel geworden, maar werd het hoe langer hoe duidelijker, dat zowel de politie als de regering criminele trekken vertonen.

Kort nadat het onderzoek tegen Presser op last van het ministerie van

justitie was gestaakt, zwaaide een woordvoerder van president Reagan aan Presser uitbundige lof toe. "Ik feliciteer u", zo zei hij, "dat u van deze last die u vijf jaar heeft achtervolgd" - d.w.z. de verhoren door het speciale bureau - "verlost bent. Jackie Presser en Ronald Reagan geloven in dezelfde mannen en vrouwen die Amerika hebben groot gemaakt. Met leiders als Jackie Presser kunnen we Amerika sterker en beter maken."

We weten niet precies in wat voor mannen en vrouwen Reagan en Presser 'geloven'. We weten wél, dat ze niet geloven in de martelaren van Chicago, niet in Emma Goldman, niet in de militante mannen en vrouwen die tientallen jaren achtereen de achterban van de *Industrial Workers of The World* vormden, niet in de mijnwerkers van Pennsylvania, die zich enkele jaren geleden met primitieve wapens moesten verdedigen tegen aanvallen van goed bewapende politietroepen en militairen.

Dat Jackie Presser een graag geziene gast is op het Witte Huis komt natuurlijk niet daardoor dat Reagan uit naïviteit of uit blanke onschuld van de praktijken van de Teamsters totaal onkundig is. Het komt veeleer hierdoor dat Presser, om zich rugdekking te verschaffen, als enige vakbondsleider bij de presidentsverkiezing van vorig jaar Ronald Reagan heeft gesteund. De regering-Reagan heeft er geen enkel bezwaar tegen terwille van die steun de criminele activiteiten van Presser op de koop toe te nemen. Hoffa mag zijn verdwenen, de onderwereld blijkt een groter stempel op 't Amerikaanse leven te drukken dan Robert Kennedy en de Senaatskommissie uit zijn dagen vreesden.

Overigens moeten er bij dit alles wel een paar kanttekeningen worden geplaatst. Al het geweeklaag en gejammer over de criminele praktijken van de Teamsters en andere vakbonden - zoals bijvoorbeeld die van de havenarbeiders aan de Amerikaanse oostkust - gaat eraan voorbij, dat de zogenaamde 'bonafide arbeidersbeweging' nauwe contacten onderhoudt met 't ondernemersdom en dat, vanuit het standpunt van de arbeidende klasse, die contacten even misdadig zijn als contacten met bijvoorbeeld de maffia of met wijlen John Dillinger. In de industriële samenleving is het onderscheid tussen een 'roofridder' zoals Rockefeller en een 'struikrover' zoals Hoffa of Presser slechts graueel. Wat de Senaatskommissie uit de vijftiger jaren, wat Robert Kennedy of het speciale bureau voor afpersing en chantage de leiders van de Teamsters kwalijk nemen, is niet dat zij de arbeiders belazeren, maar dat zij de georganiseerde misdaad in de arm nemen om het kapitaal te chanteren. Wat zij veroordelen is niet, dat via dat soort chantage de klassenstrijd wordt vervangen door de klassenvrede, maar dat het kapitaal moet dokken op straffe van onaangename ervaringen met de onderwereld.

Kennedy en diverse Demokratische én Republikeinse senatoren waren ontrent dat alles van zorg vervuld, omdat zij beschouwd kunnen worden als de typische vertegenwoordigers van het produktieve kapitaal. Ronald Reagan is dat niet. Hij is een 'chanteur' in de politiek zoals Presser een 'chanteur' in 't bedrijfsleven is. Als die samen Amerika 'beter' zullen maken, dan in elk geval niet voor de werkende klasse, die ze beiden aan hun laars lappen.

Wat tenslotte niet vergeten mag worden - en wat bij het geschrijf over Hoffa en Presser wel eens vergeten wordt - is, dat de praktijken waar men over valt of die men met de mantel der liefde bedekt niet van recente datum zijn en al bestonden voor iemand nog ooit van Hoffa of Presser had gehoord. Dat er opeens de aandacht op wordt gevestigd is op zichzelf niet verkeerd. Maar juist omdat het zo opeens gebeurt en op opgeklopte wijze kunnen we ons moeilijk aan de indruk onttrekken, dat het allemaal met min-

der nobele en zuivere bedoelingen geschied dan men wel zou denken. We vrezen dat het speciale bureau voor afpersing enz. minder in de belangen van de Amerikaanse arbeiders is geïnteresseerd dan in de presidentsverkiezing van 1987. We zijn ook van mening, dat korrupte vakbondsleiders niet door Amerikaanse gerechtshoven veroordeeld moeten worden maar door hun eigen achterban. Dat die aan figuren als Hoffa en Presser trouw blijft zolang er zich geen sociale conflicten voordoen is logisch. Met hun praktijken hebben zowel Hoffa als Presser niet enkel hun eigen zakken gespekt, maar ook financiële verbeteringen voor de achterban bereikt. Komt het tot een fel conflict, dan liggen de zaken anders. Dat heeft de geschiedenis van de Amerikaanse arbeidersbeweging meer dan eens bewezen.

=====

GEEN ENE REDEN WAAROM MINISTER RUDING

VOOR DE PvdA ONAANVAARDBAAR ZOU ZIJN

Toen minister Ruding - van wat Stoker 'het kabinet zwendelaar-leugenaar' pleegt te noemen - geruime tijd geleden al weer, zich op hoogst laatdunkende wijze uitliet over hen die tengevolge van de economische malaise werkloos waren geworden, barstte allerwege de verontwaardiging los, niet in de laatste plaats bij de PvdA. Serieuze kranten publiceerden artikelen waarin hij als 'hautain' beschreven werd, als een spruit van de bevoorrechte klasse, die met oogkleppen door het leven ging, als iemand kortom in wie alle vooroordelen en alle bekrompenheid van de heersende klieken als het ware belichaamd waren. Hij wás op het moment dat hij zijn beruchte uitspraken deed al het symbool van een gevoelloos bezuinigingsbeleid. Nadat hij zijn verhaal over 'tante Truus' de wereld in gestuurd had, was hij het eens te meer.

Midden september verklaarde Wim Meijer, de vice-voorzitter van de Partij van de Arbeid, dat hij er geen enkel bezwaar tegen had indien uitgerekend minister Ruding - lid van het CDA - als minister zitting zou hebben in een eventueel te vormen nieuw kabinet-Den Uyl. "Hij zou", aldus Meijer, "dan wel naar onze verlangens moeten luisteren en zijn beleid zou op de helling moeten." Die toevoeging was natuurlijk even absurd als een verklaring van de paus, dat hij Beëlzebub graag in het vaticaan zou zien, mits hij rooms-katholiek zou worden.

Zoals te verwachten viel heeft de konstatering van Meijer niet weinig reacties losgemaakt. De verstandigste daarvan stond op dinsdag 17 september in *De Volkskrant* op de pagina, waarop de lezers hun kijk op actuele kwesties geven. Een zekere Bob van den Bos betoogde daar dat vele PvdA-leden volkomen ten onrechte door Meijers aan Ruding gerichte 'uitnodiging' verbijsterd waren. Wat Meijer zei, aldus Van den Bos, was volstrekt niet verbazingwekkend. "Het is", zo schreef hij, "wederom een symptoom van een versneld veranderingsproces in de Nederlandse politiek: de verregaande verwatering van het kenmerk bij uitstek van traditionele politieke partijen, namelijk de ideologische basis. Doordat politici de ideologische schijn

wel wensen op te houden, gaat de ontwikkeling gepaard met een onwaarschijnlijkheid die het vertrouwen in 'de politiek' ondermijnt." Van den Bos zet dan vervolgens uiteen, dat de politieke partijen steeds meer op elkaar zijn gaan lijken en onderling hoe langer hoe meer verwisselbaar zijn geworden.

In wezen zijn wij het met Van den Bos volledig eens. Wat in zijn, met vele voorbeelden gekruid stuk ontbreekt, is een verklaring voor de verschijnselen die hij signaleert. Naar onze mening moet die hierin worden gezocht, dat in het verleden - in die periode die men eventueel 'het heldentijdperk' van het parlementarisme en van de politiek zou kunnen noemen - de diverse frakties van de heersende klasse onderling streden ter behartiging van hun onderscheiden belangen, fabrikanten en grootgrondbezitters, handelslieden en financiers hadden allesbehalve dezelfde en vaak genoeg tegenstrijdige interessen. Tussen de progressieve bourgeoisie en haar behoudende, om niet te zeggen reaktionaire vleugel, bestond een niet te overschatten kloof. Dat was te tijd, waarin wezenlijke belangenverschillen hun ideologische uitdrukking vonden en er plaats was voor 'briljante' politici en parlementariërs van het slag van Troelstra en Talma, de liberaal Sam van Houten of mgr. Nolens.

Naarmate, als gevolg van de maatschappelijke ontwikkelingen in het moderne kapitalisme de tegenstellingen binnen de heersende klasse geringer werden, vervaagden ook de politieke tegenstellingen, die nooit anders dan de afspiegeling van maatschappelijke tegenstellingen zijn. Dat betekende dat het glorieus tijdperk van 't parlement en van de politiek ten einde liep. Grote parlementariërs waren niet meer nodig en stonden niet meer op. Waar men behoefte aan had, dat waren bekwame bestuurders. Tegelijk met een opkomst van de managers in het bedrijfsleven verschenen de 'managers' in de politiek. Drees, opgegroeid in de nadagen van 'het heldentijdperk', was in zijn kring de eerste die meer bestuurder dan politikus was. Na Romme zag men een soortgelijke ontwikkeling in het katholieke kamp.

Wie de illusie koestert, dat er tussen de PvdA en regeringspartijen als het CDA of de VVD fundamentele verschillen bestaan, zal een dergelijke illusie vroeg of laat moeten prijsgeven. Uitspraken als die van Meijer - niet erg verstandig met het oog op de naderende verkiezingen, maar wel erg reëel en verhelderend - zullen nog in menigte volgen. En men mene niet dat de onderlinge inwisselbaarheid van partijen uitsluitend een Nederlands verschijnsel is. In andere landen doet het zich eveneens voor. In een bij uitstek kapitalistisch land als de Verenigde Staten bestaat 't al zeer geruime tijd

=====